

TÓZSÉR ÁRPÁD

Czesław Miłosz öregkori verseihez

A Nobel-díjas Czesław Miłosznak tájainkon távolról sincs olyan ismertsége, amelyet megérdemelne. S ezzel nem azt akarom mondani, hogy verseinek, esszéinek (főleg Bojtár Endrének, Pálfalvi Lajosnak és Gömöri Györgynek köszönhetően) ne lennének jó magyar fordításai, hanem inkább azt, hogy neve és műve az irodalmi és közbeszédünknek, gondolkodásunknak távolról sem annyira része, mint, hogy csak egy példát mondjak, Sławomir Mrożek és általában a lengyel abszurd dráma. S ha mégis beszélünk róla, ak-

kor talán elsősorban a „közép-európaisága” révén (Konrád György, Danilo Kiš és Milan Kundera mellé szoktuk sorolni), vagy a nyolcvanas években Lengyelországban is elkezdődött rendszerváltó mozgalmakkal (főleg Lech Wałęsával) tartott aktív kapcsolata okán.

S ilyen összefüggésben azt kell mondanom, hogy szinte jobban ismerjük az esszéit (mi főleg a magyarul is olvasható *Szülőhazám, Európa* című esszé-kötetét, amelyben a költőnek a társadalomról, közéletéről, történelemtől szóló nézetei direkt módon is kifejtődnek), mint a verseit.

Pedig Czesław Miłosz versei és esszéi között nincs olyan nagy különbség, mint ahogy gondolnánk, s nemcsak azért, mert a költő a második világháború után tételesen is meghirdeti az esztétikai szép és az erkölcs egységét (vö.: *Traktat moralny*, s később: *Traktat pætycki*), s ez a *szép mint erkölcs* gondolat a verseinek s esszéinek egyként központi, strukturáló elve, hanem azért is, mert az idősödő költő a nyolcvanas évekkal kezdődően már szinte teljesen elhagyja a kötött formákat s a túlhajtott versképiséget, s az akkor írt költeményeit inkább tarthatjuk egyfajta versesszéknek, mintsem hagyományos verseknek.

Engem pedig ez idő szerint éppen a költő késő öregkori versei érdekelnek. (Ahogy az tudott, Miłosz matuzsálemi kora ért: 2004-ben, kilencvenhárom évesen halt meg, s halála napjáig írt, alkotott.) Az alább következő művei a 2000-ben, Krakóban megjelent *To (Ez)* című verskötetéből valók, amely kötetnek az egészét, azt hiszem, nyugodtan nevezhetjük öregség-verseknek. (S ilyen szempontból kis összeállításunk talán nem is egészen jellemző, de a kötet kontextusában ezek a szövegek is telítődnek az öregség allúzióival.)

Az itt sebtében elmondottakon túl mi jellemzi még ezeket az opusokat? Elsősorban természetesen a leltározás, az összegzés aktusa. Sorra visszatérnek a költő fiatalkori témái, tárgyai, de letisztulva, mintegy létszerkezetükre csupaszítva. (Számunkra akár kicsit Oravecz Imre létköltészetét is megidézve.)